

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК МЫЙЗАМЫ

КОНСТИТУЦИОННЫЙ ЗАКОН КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы (Омбудсмени) жөнүндө

2025-жылдын 3-сентябрында

Кыргыз Республикасынын
Жогорку Кеңеши кабыл алган

Ушул конституциялык Мыйзам Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) ишин уюштуруу тартибин, көз карандысыздыгынын кепилдиктерин, укуктук статусун жана ыйгарым укуктарын, Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысын (Омбудсменин), анын орун басарларын жана Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) Аппаратын укуктук жана социалдык жактан коргоонун негизги чараларын аныктайт.

1-глава. Жалпы жоболор

1-берене. Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) ишинин укуктук негизи

1. Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы (Омбудсмени) (мындан ары – Акыйкатчы) Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышына парламенттик контроль жүргүзөт жана кыйноолорго жана башка катаал, адамгерчиликсиз же кадыр-баркты басмырлаган мамиленин жана жазанын түрлөрүнө каршы улуттук алдын алуучу механизмдин функцияларын аткарат.

2. Акыйкатчы өз ишинде Кыргыз Республикасынын Конституциясын, ушул конституциялык Мыйзамды, Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларын, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган, мыйзамдарда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдерди жана эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптери менен ченемдерин жетекчиликке алат.

2-берене. Адамдын жана жарандын конституциялык укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышына Акыйкатчынын парламенттик контроль жүргүзүүсүнүн максаты

Акыйкатчы тарабынан парламенттик контроль жүргүзүүнүн максаты:

1) Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана мыйзамдары, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган, мыйзамдарда белгиленген тартипте күчүнө

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК МЫЙЗАМЫ

КОНСТИТУЦИОННЫЙ ЗАКОН КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Об Акыйкатчы (Омбудсмене) Кыргызской Республики

Принят Жогорку Кеңешем Кыргызской Республики

3 сентября 2025 года

Настоящий конституционный Закон определяет порядок организации деятельности Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики, гарантии независимости, правовой статус и полномочия, основные меры правовой и социальной защиты Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики, его заместителей и Аппарата Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики.

Глава 1. Общие положения

Статья 1. Правовая основа деятельности Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики

1. Акыйкатчы (Омбудсмен) Кыргызской Республики (далее – Акыйкатчы) осуществляет парламентский контроль за соблюдением прав и свобод человека и гражданина в Кыргызской Республике и выполняет функции национального превентивного механизма против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

2. Акыйкатчы в своей деятельности руководствуется Конституцией Кыргызской Республики, настоящим конституционным Законом, иными нормативными правовыми актами Кыргызской Республики, вступившими в силу в установленном законодательством порядке международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, и общепризнанными принципами и нормами международного права.

Статья 2. Цель парламентского контроля Акыйкатчы за соблюдением конституционных прав и свобод человека и гражданина

Целью парламентского контроля Акыйкатчы являются:

1) защита прав и свобод человека и гражданина, провозглашенных Конституцией и законами Кыргызской Республики, вступившими в силу в установленном законодательством порядке международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика;

кирген эл аралык келишимдер менен жарыяланган адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо;

2) адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттер тарабынан сакталышы жана урматталышы;

3) кыйноолордун жана башка катаал, адамгерчиликсиз же кадыр-баркты басмырлаган мамиленин жана жазанын түрлөрүнүн алдын алуу;

4) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузуунун алдын алуу же аларды калыбына келтирүүгө көмөк көрсөтүү;

5) адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын Кыргыз Республикасынын Конституциясына, ушул жааттагы эл аралык стандарттарга ылайык келтирүүгө көмөктөшүү;

6) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо жаатындагы эл аралык кызматташтыкты жакшыртуу жана андан ары өнүктүрүү;

7) адам жана жаран өзүнүн укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашырууда басмырлоонун ар кандай формаларынын алдын алуу;

8) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин кубаттоо жана илгерилетүү, калкты укуктук жактан агартууга көмөктөшүү жана жеке адам жөнүндө купуя маалыматты коргоо.

3-берене. Ушул конституциялык Мыйзамды колдонуу чөйрөсү

Ушул конституциялык Мыйзамды колдонуу чөйрөсү Акыйкатчынын адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышына парламенттик контролду жүзөгө ашыруусу менен байланышкан мамилелер, ошондой эле анын мамлекеттик бийлик органдары (анын ичинде атайын статусу бар), жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары, ошондой эле менчигинин түрүнө карабастан юридикалык жактар жана алардын жетекчилери менен адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча өз ара аракеттенүүсү болуп саналат.

4-берене. Акыйкатчынын укуктук статусу

1. Акыйкатчы өзүнүн ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууда көз карандысыз жана мамлекеттик органдар жана алардын кызмат адамдары тарабынан контролго алынбайт.

2. Акыйкатчынын иши адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин аракеттеги укуктук каражаттарын жана механизмдерин толуктайт.

3. Акыйкатчы, анын орун басарлары жана Аппаратынын кызматкерлери өз ишин төмөнкүдөй принциптердин негизинде жүзөгө ашырышат:

1) Кыргыз Республикасынын Конституциясында, Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларында, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган, мыйзамдарда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдерде, ошондой эле адам укуктары жаатындагы эл аралык стандарттарда каралган адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин үстөмдүгү;

2) адамдын укуктарын жана эркиндиктерин Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктары катары таануу;

2) соблюдение и уважение прав и свобод человека и гражданина субъектами, указанными в статье 3 настоящего конституционного Закона;

3) предупреждение попыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания;

4) предупреждение нарушений прав и свобод человека и гражданина или содействие их восстановлению;

5) содействие приведению законодательства Кыргызской Республики о правах и свободах человека и гражданина в соответствие с Конституцией Кыргызской Республики, международными стандартами в этой области;

6) улучшение и дальнейшее развитие международного сотрудничества в области защиты прав и свобод человека и гражданина;

7) предупреждение любых форм дискриминации при реализации человеком и гражданином своих прав и свобод;

8) поощрение и продвижение прав и свобод человека и гражданина, содействие правовому просвещению населения и защита конфиденциальной информации о частном лице.

Статья 3. Сфера применения настоящего конституционного Закона

Сферой применения настоящего конституционного Закона являются отношения, связанные с осуществлением Акыйкатчы парламентского контроля за соблюдением прав и свобод человека и гражданина, а также его взаимодействие с органами государственной власти (в том числе со специальным статусом), органами местного самоуправления и их должностными лицами, а также юридическими лицами независимо от форм собственности и их руководителями по защите прав и свобод человека и гражданина.

Статья 4. Правовой статус Акыйкатчы

1. Акыйкатчы при осуществлении своих полномочий независим и не подлежит контролю со стороны государственных органов и их должностных лиц.

2. Деятельность Акыйкатчы дополняет существующие правовые средства и механизмы защиты прав и свобод человека и гражданина.

3. Акыйкатчы, его заместители и сотрудники Аппарата осуществляют свою деятельность на основе принципов:

1) верховенства прав и свобод человека и гражданина, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, иными нормативными правовыми актами Кыргызской Республики, вступившими в силу в установленном законодательством порядке международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, а также международными стандартами в области прав человека;

2) признания прав и свобод человека высшими ценностями Кыргызской Республики;

3) высоких моральных качеств, нравственности, честности и беспристрастности;

4) гласности и открытости;

5) справедливости;

6) независимости и недопустимости вмешательства в их деятельность;

7) поощрения прав и свобод человека и гражданина.

- 3) моралдык жогорку сапат, адеп-ахлактык, чынчылдык жана калыстык;
- 4) айкындык жана ачыктык;
- 5) адилеттүүлүк;
- 6) көз карандысыздык жана алардын ишине кийлигишүүнүн жол берилбестиги;
- 7) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин кубаттоо.

2-глава. Акыйкатчыны жана анын орун басарларын шайлоо жана ыйгарым укуктарын токтотуу тартиби

5-берене. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын кызмат ордуна талапкерге карата талаптар

1. Башка мамлекеттин жарандыгы жок, мамлекеттик тилди билген, 30дан жаш эмес жана 65 жаштан улуу эмес, жогорку билими бар Кыргыз Республикасынын жараны Акыйкатчы жана анын орун басары болуп шайлана алат.

2. Ушул бөлүктүн экинчи абзацында каралган учурларды кошпогондо, кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар адам, эгерде бул соттуулугу мыйзамда белгиленген тартипте жоюлбаса жана алып салынбаса, Акыйкатчы болуп шайлана албайт.

Мамлекеттик жана муниципалдык кызматтын кызыкчылыктарына каршы коррупциялык жана башка кылмышты жасагандыгы үчүн соттуулугу бар адам соттуулугу жоюлганына же алып салынганына карабастан, ошондой эле көрсөтүлгөн кылмыштар боюнча ага карата кылмыш иши реабилитацияланбаган негиздер боюнча токтотулган адам Акыйкатчы болуп шайлана албайт.

3. Акыйкатчы жана анын орун басарлары 5 жылдык мөөнөткө шайланат. Бир эле адам Акыйкатчынын жана анын орун басарынын кызмат ордун катары менен эки мөөнөттөн ашык ээлей албайт.

6-берене. Акыйкатчынын, анын орун басарларынын кызмат ордуна талапкерлерди сунуштоо жана аларды шайлоо тартиби

1. Акыйкатчынын кызмат ордун ээлөөгө талапкерлер Акыйкатчынын ыйгарым укуктарынын мөөнөтү аяктаганга чейин 20 күндөн кечиктирилбестен жана анын ыйгарым укуктары мөөнөтүнөн мурда токтотулган учурда 15 күндөн кечиктирилбестен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин (мындан ары – Жогорку Кеңеш) парламенттик фракцияларынын, депутаттык топторунун жана депутаттарынын сунуштамасы боюнча Жогорку Кеңешке киргизилет.

Жогорку Кеңештин парламенттик фракциялары, депутаттык топтору жана депутаттары Акыйкатчынын кызмат ордуна үчтөн ашык эмес талапкерди сунуштайт.

2. Жогорку Кеңеш Акыйкатчынын кызмат ордуна талапкерлерди жарандык коомдун өкүлдөрүнүн катышуусу менен талкуулоо боюнча парламенттик угууларды өткөрүүгө укуктуу.

3. Акыйкатчы кызмат ордуна Жогорку Кеңеш тарабынан бюллетендерди пайдалануу менен жашыруун добуш берүү аркылуу шайланат.

Глава 2. Порядок избрания и прекращения полномочий Акыйкатчы и его заместителей

Статья 5. Требования к кандидатам на должности Акыйкатчы и его заместителей

1. Акыйкатчы и его заместителем может быть избран гражданин Кыргызской Республики, не имеющий гражданства другого государства, владеющий государственным языком, не моложе 30 и не старше 65 лет, имеющий высшее образование.

2. Акыйкатчы не может быть избрано лицо, имеющее судимость за совершение преступления, если эта судимость не погашена и не снята в установленном законом порядке, за исключением случаев, предусмотренных абзацем вторым настоящей части.

Акыйкатчы также не может быть избрано лицо, имеющее судимость за совершение коррупционного и иного преступления против интересов государственной и муниципальной службы, независимо от того, погашена или снята судимость, а также лицо, в отношении которого уголовное дело по указанным преступлениям прекращено по реабилитирующим основаниям.

3. Акыйкатчы и его заместители избираются сроком на 5 лет. Одно и то же лицо не может занимать должность Акыйкатчы и его заместителя более двух сроков подряд.

Статья 6. Порядок представления кандидатур на должности Акыйкатчы, его заместителей и их избрания

1. Кандидатуры на замещение должности Акыйкатчы вносятся в Жогорку Кеңеш Кыргызской Республики (далее – Жогорку Кеңеш) по представлению парламентских фракций, депутатских групп и депутатов Жогорку Кеңеша не позднее 20 дней до истечения срока полномочий Акыйкатчы и не позднее 15 дней в случае досрочного прекращения его полномочий.

Парламентские фракции, депутатские группы и депутаты Жогорку Кеңеша представляют не более чем по три кандидатуры на должность Акыйкатчы.

2. Жогорку Кеңеш вправе проводить парламентские слушания по обсуждению кандидатур на должность Акыйкатчы с участием представителей гражданского общества.

3. Акыйкатчы избирается на должность Жогорку Кеңешем тайным голосованием с использованием бюллетеней.

4. Кандидатуры на замещение должности заместителя Акыйкатчы представляет Акыйкатчы.

5. Избранным на должность Акыйкатчы, его заместителя считается кандидат, набравший большинство голосов от общего числа депутатов Жогорку Кеңеша.

6. Если ни один из кандидатов не набрал необходимого числа голосов, то проводится второй тур голосования по двум кандидатурам, набравшим наибольшее количество голосов. Избранным во втором туре голосования считается кандидат, набравший большинство голосов от общего числа депутатов.

Если по итогам второго тура кандидаты набрали одинаковое число голосов, то проводятся повторные выборы с выдвижением новых кандидатур.

4. Акыйкатчынын орун басарынын кызмат ордун ээлөөгө талапкерлерди Акыйкатчы сунуштайт.

5. Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүк добушун алган талапкер Акыйкатчынын, анын орун басарынын кызмат ордуна шайланды деп эсептелет.

6. Эгерде талапкерлердин бири да добуштардын керектүү санын албаса, добуштардын көбүрөөк санын алган эки талапкер боюнча добуш берүүнүн экинчи туру өткөрүлөт. Добуш берүүнүн экинчи турунда депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушун алган талапкер шайланды деп эсептелет.

Эгерде экинчи турдун жыйынтыктары боюнча талапкерлер бирдей сандагы добуштарды алса, анда жаны талапкерлерди көрсөтүү менен кайра шайлоо өткөрүлөт.

Эгерде талапкерлердин бири да добуштардын керектүү санын албаса, жаңы талапкерлерди көрсөтүү менен кайра шайлоо өткөрүлөт. Эгерде кийинки турга өткөн талапкер өзүнүн талапкерлигин алып салса, добуштардын көбүрөөк санын алган кийинки талапкер боюнча добуш берүү өткөрүлөт.

Эгерде шайлоого бир талапкер катышса жана ал шайланбай калса, жаңы талапкерлерди көрсөтүү менен кайра шайлоо өткөрүлөт.

Кайра шайлоо добуш берүү өткөрүлгөн күндөн тартып 14 күндөн эрте эмес жана 30 күндөн кечиктирилбестен өткөрүлөт.

7. Акыйкатчыны шайлоо боюнча добуш берүү жол-жобосун Жогорку Кеңештин кийинки жыйналышына жылдырууга болбойт.

8. Акыйкатчы, анын орун басарлары ант берген учурдан тартып кызмат ордуна киришкен болуп эсептелет.

Жаңы Акыйкатчыны шайлаганга чейин Акыйкатчынын милдеттерин орун басарлардын бири аткарат.

9. Акыйкатчынын эки орун басары болот. Акыйкатчынын орун басарларын Акыйкатчынын сунуштамасы боюнча Жогорку Кеңеш кызмат ордуна шайлайт жана бошотот.

7-берене. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын анты

Кызмат орунга киришип жатканда Акыйкатчы, анын орун басарлары Жогорку Кеңештин жыйналышында төмөнкүдөй мазмундагы ант беришет:

«Мен, ..., Акыйкатчынын (Акыйкатчынын орун басарынын) кызмат ордуна киришип жатып, Кыргыз Республикасына берилгендигимди билдирип:

Кыргыз Республикасынын Конституциясын жана мыйзамдарын, ар-намысымды жана адилеттүүлүктү жетекчиликке алып, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин кубаттоого жана коргоого, өз милдеттеримди ак ниеттүүлүк менен аткарууга ант беремин.»

8-берене. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын статусу менен шайкеш келбеген иштер

1. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын статусу Жогорку Кеңештин же жергиликтүү кеңештин депутатынын мандаты менен шайкеш келбейт. Акыйкатчы педагогикалык, илимий жана чыгармачылык иштен тышкары акы төлөнүүчү иш менен алектенүүгө укуксуз.

Если ни один из кандидатов не набрал необходимого числа голосов, проводятся повторные выборы с выдвижением новых кандидатур. Если кандидат, прошедший в следующий тур, снимет свою кандидатуру, голосование проводится по следующему кандидату, набравшему наибольшее количество голосов.

Если в выборах участвовал один кандидат и он не был избран, проводятся повторные выборы с выдвижением новых кандидатур.

Повторные выборы проводятся в срок не ранее 14 и не позднее 30 дней со дня проведения голосования.

7. Процедура голосования по избранию Акыйкатчы не может быть перенесена на следующее заседание Жогорку Кеңеша.

8. Акыйкатчы, его заместители считаются вступившими в должность с момента принесения присяги.

До избрания нового Акыйкатчы обязанности Акыйкатчы исполняет один из заместителей.

9. Акыйкатчы имеет двух заместителей. Заместителей Акыйкатчы избирает и освобождает от должности Жогорку Кеңеш по представлению Акыйкатчы.

Статья 7. Присяга Акыйкатчы и его заместителей

При вступлении в должность Акыйкатчы, его заместители на заседании Жогорку Кеңеша приносят присягу следующего содержания:

«Я, ..., вступая в должность Акыйкатчы (заместителя Акыйкатчы), присягаю на верность Кыргызской Республике и клянусь:

поощрять и защищать права и свободы человека и гражданина, добросовестно исполнять свои обязанности, руководствуясь Конституцией и законами Кыргызской Республики, совестью и справедливостью.»

Статья 8. Деятельность, несовместимая со статусом Акыйкатчы и его заместителей

1. Статус Акыйкатчы и его заместителей несовместим с мандатом депутата Жогорку Кеңеша или местного кеңеша. Акыйкатчы не вправе заниматься другой оплачиваемой деятельностью, кроме педагогической, научной и творческой деятельности.

2. На Акыйкатчы и его заместителей распространяются и иные ограничения, предусмотренные законодательством Кыргызской Республики.

Статья 9. Досрочное прекращение полномочий Акыйкатчы и его заместителей

1. Полномочия Акыйкатчы, его заместителей досрочно прекращаются по следующим основаниям:

1) подача письменного заявления о досрочном освобождении от должности по собственному желанию;

2) вступление в законную силу обвинительного приговора суда;

3) вступление в законную силу судебного акта о применении принудительных мер медицинского характера;

2. Акыйкатчыга жана анын орун басарларына Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган жана башка чектөөлөр да жайылтылат.

9-берене. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу

1. Акыйкатчынын, анын орун басарларынын ыйгарым укуктары төмөнкүдөй негиздер боюнча мөөнөтүнөн мурда токтотулат:

1) кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотуу жөнүндө өз каалоосу менен жазуу жүзүндө арыз бергенде;

2) соттун айыптоо өкүмү мыйзамдуу күчүнө киргенде;

3) медициналык мүнөздөгү мажбурлоо чараларын колдонуу жөнүндө сот актысы мыйзамдуу күчүнө киргенде;

4) дайынсыз жоголду деп таануу же өлгөндүгүн жарыялоо жөнүндө сот актысы мыйзамдуу күчүнө киргенде;

5) аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген же аракетке жөндөмсүз деп таануу жөнүндө сот актысы мыйзамдуу күчүнө киргенде;

6) медициналык корутундуга ылайык ден соолугунун абалы боюнча ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырууга мүмкүн болбогондо;

7) Кыргыз Республикасынын жарандыгы токтотулганда же болбосо чет мамлекеттин жарандыгы бар экендиги аныкталганда;

8) ушул конституциялык Мыйзамдын 8-беренесинде белгиленген талаптарды жана чектөөлөрдү бузганда;

9) Жогорку Кеңеш Акыйкатчынын ар жылдык баяндамасын жактырбоо жөнүндө чечим кабыл алганда;

10) өлүмүнүн фактысы.

Ушул берененин 1-бөлүгүнүн 9-пунктунун жобосу Акыйкатчынын кезектеги ар жылдык баяндамасын укканга чейин 12 айдан кем эмес убакытта шайланган Акыйкатчынын орун басарларына жайылтылбайт.

Ушул берененин 1-бөлүгүнүн 1–5, 9, 10-пункттарын кошпогондо, Акыйкатчынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу үчүн негиздин бар экендиги жөнүндө корутундуну Жогорку Кеңештин атайын комиссиясы берүүгө тийиш. Корутундуга комиссиянын мүчөлөрүнүн жалпы санынын үчтөн экисинен кем эмеси добуш берүүгө тийиш.

Жогорку Кеңештин парламенттик фракциялары, депутаттык топтору жана депутаттары ушул берененин 1-бөлүгүнүн 6–8-пункттарында каралган негиздер боюнча Жогорку Кеңешке Акыйкатчынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу жөнүндө сунуш киргизет.

2. Ушул берененин 1-бөлүгүнүн 1–5, 9, 10-пункттарында каралган негиздер болгон учурда Жогорку Кеңеш Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу жөнүндө токтом кабыл алат.

3. Акыйкатчы ушул берененин 1-бөлүгүнүн 2–10-пункттарында каралган негиздер боюнча Акыйкатчынын орун басарын кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотуу жөнүндө сунушту Жогорку Кеңешке киргизет.

4) вступление в законную силу судебного акта о признании безвестно отсутствующим или объявление умершим;

5) вступление в законную силу судебного акта о признании ограниченно дееспособным или недееспособным;

6) невозможность осуществления полномочий по состоянию здоровья в соответствии с медицинским заключением;

7) прекращение гражданства Кыргызской Республики либо установление наличия гражданства иностранного государства;

8) нарушение требований и ограничений, установленных статьей 8 настоящего конституционного Закона;

9) принятие Жогорку Кеңешем решения о неодобрении ежегодного доклада Акыйкатчы;

10) факт смерти.

Положение пункта 9 части 1 настоящей статьи не распространяется на заместителей Акыйкатчы, избранных менее чем за 12 месяцев до заслушивания очередного ежегодного доклада Акыйкатчы.

Заключение о наличии основания для досрочного прекращения полномочий Акыйкатчы, за исключением пунктов 1–5, 9, 10 части 1 настоящей статьи, должна дать специальная комиссия Жогорку Кеңеша. За заключение должно проголосовать не менее двух третей от общего числа членов комиссии.

Парламентские фракции, депутатские группы и депутаты Жогорку Кеңеша вносят представление о досрочном прекращении полномочий Акыйкатчы в Жогорку Кеңеш по основаниям, предусмотренным пунктами 6–8 части 1 настоящей статьи.

2. При наступлении оснований, предусмотренных пунктами 1–5, 9, 10 части 1 настоящей статьи, Жогорку Кеңеш принимает постановление о досрочном прекращении полномочий Акыйкатчы и его заместителей.

3. Акыйкатчы вносит в Жогорку Кеңеш представление о досрочном освобождении от должности заместителя Акыйкатчы по основаниям, предусмотренным пунктами 2–10 части 1 настоящей статьи.

Рассмотрение внесенного представления осуществляется в порядке, предусмотренном для Акыйкатчы.

4. Решение Жогорку Кеңеша о досрочном прекращении полномочий Акыйкатчы, его заместителей принимается большинством голосов от общего числа депутатов Жогорку Кеңеша.

Глава 3. Полномочия Акыйкатчы

Статья 10. Права Акыйкатчы

Акыйкатчы имеет право:

1) на безотлагательный прием Президентом Кыргызской Республики, Торага Жогорку Кеңеша, Председателем и членами Кабинета Министров Кыргызской Республики (далее – Кабинет Министров), председателями Конституционного и Верховного судов Кыргызской Республики, Генеральным прокурором Кыргызской Республики (далее – Генеральный прокурор), лицами начальствующего состава

Киргизилген сунушту кароо Акыйкатчы үчүн каралган тартипте жүзөгө ашырылат.

4. Акыйкатчынын, анын орун басарларынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу жөнүндө Жогорку Кеңештин чечими Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат.

3-глава. Акыйкатчынын ыйгарым укуктары

10-берене. Акыйкатчынын укуктары

Акыйкатчы төмөнкүлөргө укуктуу:

1) Кыргыз Республикасынын Президентинин, Жогорку Кеңешинин Төрагасынын, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин (мындан ары – Министрлер Кабинети) Төрагасынын жана мүчөлөрүнүн, Кыргыз Республикасынын Конституциялык жана Жогорку сотторунун төрагаларынын, Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун (мындан ары – Башкы прокурор), Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн башкаруучу курамындагы адамдардын, мажбурлап кармоо жайларынын (кармалгандарды кармоо, алдын ала камакка алуу жайларынын, соттолгондор жаза өтөөчү мекемелердин жана мажбурлап дарылоо жана кайра тарбиялоо мекемелеринин), психиатриялык стационарлардын администрациясынын, башка мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жетекчилеринин жана кызмат адамдарынын, ошондой эле жарандардын бирикмелеринин, менчигинин түрүнө карабастан ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын жетекчилигинин токтоосуз кабыл алуусуна;

2) Жогорку Кеңештин, Министрлер Кабинетинин, Кыргыз Республикасынын Конституциялык жана Жогорку сотторунун жыйналыштарында, Башкы прокуратуранын жана башка коллегиялдуу органдардын коллегиясында катышууга;

3) бардык инстанциялардагы сот отурумдарына, анын ичинде соттук териштирүү анын кызыкчылыгында жабык деп жарыяланган адамдын макулдугу болгон шартта жабык сот отурумдарына катышууга;

4) адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин бузулушу боюнча ага белгилүү болуп калган жагдайларды иликтөө үчүн текшерүүнү демилгелөөгө;

5) Кыргыз Республикасынын бүткүл аймагында адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттер тарабынан сакталышына мониторинг жүргүзүүгө;

6) Жогорку Кеңешке атайын баяндамаларды берүүгө;

7) адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин бузулушун тергөө боюнча убактылуу комиссия түзүү жөнүндө же парламенттик угууларды өткөрүү тууралуу Жогорку Кеңештин фракцияларына, депутаттык топторуна, комитеттерине, ошондой эле депутаттарына сунуш киргизүүгө;

8) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин сактоого парламенттик контролду ишке ашыруу маселелери боюнча, анын ичинде жеке же жамааттык кайрылуулар боюнча Жогорку Кеңештин комитетине сунуштарды киргизүүгө;

Вооруженных Сил Кыргызской Республики, администрацией мест принудительного содержания (мест содержания задержанных, предварительного заключения, учреждений отбывания осужденными наказаний и учреждений принудительного лечения и перевоспитания), психиатрических стационаров, руководителями и должностными лицами других органов государственной власти и местного самоуправления, а также руководством объединений граждан, предприятий, учреждений, организаций независимо от форм их собственности;

2) присутствовать на заседаниях Жогорку Кеңеша, Кабинета Министров, Конституционного и Верховного судов Кыргызской Республики, коллегии Генеральной прокуратуры и других коллегиальных органов;

3) присутствовать на заседаниях судов всех инстанций, в том числе на закрытых судебных заседаниях, при условии согласия лица, в интересах которого судебное разбирательство объявлено закрытым;

4) инициировать проведение проверки для изучения обстоятельств по нарушениям прав и свобод человека и гражданина, ставших ему известными;

5) проводить мониторинг за соблюдением прав и свобод человека и гражданина на всей территории Кыргызской Республики субъектами, указанными в статье 3 настоящего конституционного Закона;

6) представлять специальные доклады в Жогорку Кеңеш;

7) вносить предложения во фракции, депутатские группы, комитеты, а также депутатам Жогорку Кеңеша о создании временной комиссии по расследованию нарушений прав и свобод человека и гражданина или о проведении парламентских слушаний;

8) вносить предложения в комитет Жогорку Кеңеша по вопросам осуществления парламентского контроля за соблюдением прав и свобод человека и гражданина, в том числе по индивидуальным и коллективным обращениям;

9) вносить Президенту Кыргызской Республики, Кабинету Министров предложения по разработке национальных целевых программ и проведению комплексных и скоординированных мероприятий по защите прав и свобод человека и гражданина, участвовать в их осуществлении;

10) в случае выявления нарушений прав и свобод человека и гражданина направлять в соответствующие органы акты реагирования Акыйкатчы для принятия ими мер;

11) вносить предложения по заключению, ратификации или присоединению к международным договорам в сфере прав и свобод человека и гражданина либо приостановлению их действия или денонсации;

12) участвовать в рабочих группах по совершенствованию законодательства Кыргызской Республики в области прав и свобод человека и гражданина;

13) образовывать экспертные, общественные, консультативные советы, рабочие группы, комиссии и иные общественные (коллегиальные) органы;

14) на доступ к информации, связанной со служебной, коммерческой и государственной тайнами, в порядке, определяемом законодательством Кыргызской Республики;

15) на доступ к объектам, используемым Вооруженными Силами Кыргызской Республики, службой государственной охраны;

9) Кыргыз Республикасынын Президентине, Министрлер Кабинетине адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча улуттук максаттуу программаларды иштеп чыгуу жана комплекстүү жана координацияланган иш-чараларды жүргүзүү боюнча сунуштарды киргизүүгө, аларды жүзөгө ашырууга катышууга;

10) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузуулар табылган учурда, алар боюнча чараларды көрүү үчүн тиешелүү органдарга Акыйкатчынын чара көрүү актыларын жиберүүгө;

11) адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери чөйрөсүндөгү эл аралык келишимдерди түзүү, ратификациялоо же ага кошулуу, же болбосо алардын колдонулушун токтото туруу же денонсациялоо боюнча сунуштарды киргизүүгө;

12) адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери жаатындагы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын өркүндөтүү боюнча жумушчу топторго катышууга;

13) эксперттик, коомдук, консультациялык кеңештерди, жумушчу топторду, комиссияларды жана башка коомдук (коллегиялуу) органдарды түзүүгө;

14) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында аныкталган тартипте кызматтык, коммерциялык жана мамлекеттик сырлар менен байланыштуу маалыматтарга карата жеткиликтүүлүккө;

15) Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрү, мамлекеттик күзөт кызматы тарабынан пайдаланылуучу объектерге кирүүгө;

16) арызды же даттанууну кароонун жүрүшүндө текшерилүүчү жагдайларга тийиштүү оозеки жана жазуу жүзүндөгү түшүндүрмөлөрдү алуу үчүн Кыргыз Республикасынын кызмат адамдарын, мамлекеттик кызматчыларын, жарандарын, чет өлкөлүк жарандарды жана жарандыгы жок адамдарды чакырууга;

17) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын долбоорлоруна сунуштарды жана сын-пикирлерди берүүгө;

18) ченем чыгаруу органдарына Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын өркүндөтүү боюнча сунуштар менен кайрылууга;

19) адамдын жана жарандын укуктарына жана эркиндиктерине тиешелүү Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларын конституциялык эмес деп таануу жөнүндө сунуштама менен Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна кайрылууга;

20) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын жана эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерин жана ченемдерин колдонуу, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылуу маселелери боюнча соттук практиканы изилдөө жана жалпылоо жөнүндө сунуштар менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылууга;

21) ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттерге адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышына көзөмөлдү жана контролду жүргүзүүдө өз ара аракеттенүүнүн формаларын жана усулдарын өркүндөтүү боюнча сунуштар менен кайрылууга, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузуулар боюнча оозеки жана жазуу жүзүндөгү кайрылуусун берүүгө жана аларды кароодо катышууга;

22) ден соолугунун абалы же болбосо башка жүйөлүү себептер боюнча өз алдынча муну жасай албаган адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо жөнүндө арыз менен сотко кайрылууга, ошондой эле Кыргыз Республикасынын

16) приглашать должностных лиц, государственных служащих, граждан Кыргызской Республики, иностранных граждан и лиц без гражданства для получения от них устных и письменных объяснений относительно обстоятельств, которые проверяются в ходе рассмотрения заявления или жалобы;

17) давать предложения и замечания на проекты нормативных правовых актов Кыргызской Республики в сфере защиты прав и свобод человека и гражданина;

18) обращаться с предложениями к нормотворческим органам по совершенствованию законодательства Кыргызской Республики;

19) обращаться в Конституционный суд Кыргызской Республики с представлением о признании неконституционными нормативных правовых актов Кыргызской Республики, затрагивающих права и свободы человека и гражданина;

20) обращаться в Верховный суд Кыргызской Республики с предложениями об изучении и обобщении судебной практики по вопросам применения законодательства Кыргызской Республики и общепризнанных принципов и норм международного права, обеспечения прав и свобод человека и гражданина;

21) обращаться к субъектам, указанным в статье 3 настоящего конституционного Закона, с предложениями по совершенствованию форм и методов взаимодействия в осуществлении надзора и контроля за соблюдением прав и свобод человека и гражданина, представлять устное и письменное обращение по нарушениям прав и свобод человека и гражданина и участвовать при их рассмотрении;

22) обращаться в суд с заявлением о защите прав и свобод человека и гражданина, которые по состоянию здоровья либо по другим уважительным причинам не могут сделать это самостоятельно, а также лично или через своего представителя принимать участие в судебном процессе в случаях и порядке, установленных законодательством Кыргызской Республики;

23) посещать в любое время места принудительного содержания, проводить беседы наедине с находящимися в них лицами, получать информацию об условиях их содержания и проверять документацию, удостоверяющую законность их пребывания в указанных учреждениях;

24) проверять состояние соблюдения прав и свобод человека и гражданина соответствующими государственными органами, в том числе осуществляющими оперативно-розыскную деятельность;

25) знакомиться в суде с уголовными, гражданскими делами и делами о правонарушениях, решения (приговоры) по которым вступили в законную силу, а также с прекращенными производством делами и материалами, по которым отказано в возбуждении уголовных дел, с последующим снятием с них копий;

26) без специального разрешения администрации учреждения мест принудительного содержания беспрепятственно проносить и использовать средства аудио-, видеофиксации (в т.ч. встроенные в телефонные мобильные устройства) для интервьюирования, видео- и фотофиксаций;

27) требовать от субъектов, указанных в статье 3 настоящего конституционного Закона, содействия проведению соответствующих проверок (плановых, внеплановых) деятельности подконтрольных или подчиненных им подразделений, предприятий, учреждений, организаций, выделения сотрудников для участия в проведении проверок, экспертиз и представления результатов и соответствующих заключений;

мыйзамдарында белгиленген учурларда жана тартипте сот процессине жеке өзү же өзүнүн өкүлү аркылуу катышууга;

23) кайсы убакта болбосун мажбурлап кармоо жайларына барууга, аларда кармалган адамдар менен жекеме-жеке сүйлөшүүгө, аларды кармоонун шарттары жөнүндө маалыматтарды алууга жана көрсөтүлгөн мекемелерде алардын кармалышынын мыйзамдуулугун ырастоочу документтерди текшерүүгө;

24) тиешелүү мамлекеттик органдар, анын ичинде ыкчам иликтөөнү жүзөгө ашыруучу органдар тарабынан адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышынын абалын текшерүүгө;

25) сотто кылмыш-жаза, жарандык иштер жана алар боюнча чечимдери (өкүмдөр) мыйзамдуу күчүнө кирген укук бузуулар жөнүндө иштер менен, ошондой эле андан кийин алардын көчүрмөлөрүн алуу менен, кылмыш-жаза иштерин козгоодон баш тартылып, өндүрүш менен токтотулган иштер жана материалдар менен таанышууга;

26) мажбурлап кармоо жайлары мекемесинин администрациясынын атайын уруксатысыз маектешүү, видео жана фото тартуу үчүн аудио, видео жаздыруу каражаттарын (анын ичинде телефондук мобилдик түзүлмөлөргө орнотулган) тоскоолдуксуз алып өтүүгө жана пайдаланууга;

27) ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттерден алардын контролунда турган же баш ийген бөлүмдөрдүн, ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын ишине тиешелүү текшерүүлөрдү (пландуу, пландан тышкары) жүргүзүүгө көмөк көрсөтүүнү, текшерүүлөрдү, экспертизаларды жүргүзүүгө, жыйынтыктарды жана тиешелүү корутундуларды берүүгө катышуу үчүн кызматкерлерди бөлүп берүүнү талап кылууга;

28) арызды же даттанууну кароонун жүрүшүндө аныкталууга тийиш болгон маселелер боюнча маалыматтарды, материалдарды жана документтерди мамлекеттик органдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан, ишканалардан, уюмдардан жана мекемелерден, коомдук бирикмелерден жана саясий партиялардан суратууга жана алууга;

29) өзү тергөө жүргүзүп жаткан иш үчүн жооптуу кызмат адамын, ошондой эле өндүрүштү жүргүзүп жаткан органдын кайсы болбосун кызматкерин угууга жана текшерилүүчү органдын жетекчиси, анын байкоочу органынын жетекчиси же болбосо мындай териштирүүнү жүргүзүүгө башка ыкма менен ыйгарым укуктуу органдын жетекчиси тарабынан тергөө жүргүзүүсүн талап кылууга;

30) эксперттик жана аналитикалык изилдөөлөрдү жүргүзүү жөнүндө мамлекеттик бийликтин ыйгарым укуктуу органдарына жана илимий мекемелерге кайрылууга;

31) мамлекеттик бийлик органдарына, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, менчигинин формасына карабастан ишканаларга, мекемелерге, уюмдарга, ошондой эле аскер бөлүктөрүнө тоскоолдуксуз барууга;

32) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган башка ыйгарым укуктарды ишке ашырууга.

11-берене. Акыйкатчынын милдеттери

1. Акыйкатчы Кыргыз Республикасынын Конституциясын, ушул конституциялык Мыйзамды, Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларын, адамдын жана жарандын укуктарын жана мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын сактоого, ага жүктөлгөн функциялардын жана ыйгарым укуктардын аткарылышын камсыз кылууга милдеттүү.

28) запрашивать и получать от государственных органов, органов местного самоуправления, предприятий, организаций и учреждений, общественных объединений и политических партий сведения, материалы и документы по вопросам, подлежащим выяснению в ходе рассмотрения заявления или жалобы;

29) заслушать должностное лицо, ответственное за расследуемое им дело, а также любого работника органа, ведущего производство, и потребовать проведения расследования руководителем проверяемого органа, руководителем его наблюдательного органа либо органа, который иным образом уполномочен проводить такое расследование;

30) обращаться к уполномоченным органам государственной власти и научным учреждениям о проведении экспертных и аналитических исследований;

31) беспрепятственно посещать органы государственной власти, органы местного самоуправления, предприятия, учреждения, организации независимо от форм собственности, а также воинские части;

32) осуществлять иные полномочия, предусмотренные законодательством Кыргызской Республики.

Статья 11. Обязанности Акыйкатчы

1. Акыйкатчы обязан соблюдать Конституцию Кыргызской Республики, настоящий конституционный Закон, иные нормативные правовые акты Кыргызской Республики, права и охраняемые законом интересы человека и гражданина, обеспечивать выполнение возложенных на него функций и полномочий.

2. Акыйкатчы обязан хранить конфиденциальную информацию.

Акыйкатчы не вправе разглашать полученные сведения о личной жизни заявителя и других причастных к заявителю лиц без их согласия. Это обязательство действует и после прекращения его полномочий.

В случае разглашения таких сведений Акыйкатчы несет ответственность, установленную законодательством Кыргызской Республики.

3. Акыйкатчы по завершении проверки жалобы обязан сообщить заявителю о ее результатах.

Статья 12. Взаимодействие Акыйкатчы с международными организациями

Акыйкатчы в целях содействия развитию международного сотрудничества в области прав и свобод человека и гражданина вправе:

1) устанавливать связи с международными организациями, их органами, специализирующимися в сфере защиты прав человека, в том числе с Подкомитетом по предупреждению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания Комитета Организации Объединенных Наций против пыток, а также национальными органами по правам человека иностранных государств;

2) представлять Кыргызскую Республику в качестве эксперта в международных отношениях в области прав человека;

3) являться международным наблюдателем за соблюдением прав и свобод человека и гражданина, приглашать международных наблюдателей в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики;

2. Акыйкатчы купуя маалыматты сактоого милдеттүү.

Акыйкатчы арыз ээсинин жана арыз ээсине тиешеси бар башка адамдардын жеке турмушу жөнүндө алынган маалыматтарды алардын макулдугусуз ачыкка чыгарууга укуксуз. Бул милдеттенме анын ыйгарым укуктары токтотулгандан кийин да күчүндө болот.

Мындай маалыматтарды ачыкка чыгарган учурда Акыйкатчы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жоопкерчилик тартат.

3. Акыйкатчы даттанууну текшерип бүткөндөн кийин анын жыйынтыктары жөнүндө арыз ээсине билдирүүгө милдеттүү.

12-берене. Акыйкатчынын эл аралык уюмдар менен өз ара аракеттенүүсү

Адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери жаатындагы эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүүгө көмөктөшүү максатында Акыйкатчы төмөнкүлөргө укуктуу:

1) эл аралык уюмдар, алардын адам укуктарын коргоо чөйрөсүндө адистешкен органдары, анын ичинде Бириккен Улуттар Уюмунун Кыйноолорго каршы комитетинин Кыйноолорду жана башка катаал, адамгерчиликсиз же кадыр-баркты басмырлаган мамиленин жана жазанын түрлөрүнүн алдын алуу боюнча кичи комитети, ошондой эле чет мамлекеттердин адам укуктары боюнча улуттук органдары менен байланыштарды түзүүгө;

2) адам укуктары жаатындагы эл аралык мамилелерде эксперт катары Кыргыз Республикасынын атынан чыгууга;

3) адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышына эл аралык байкоочу болууга, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте эл аралык байкоочуларды чакырууга;

4) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо жаатында пландарды жана долбоорлорду ишке ашырууга эл аралык уюмдардан техникалык, финансылык жана башка жардамды алууга.

13-берене. Акыйкатчынын жалпыга маалымдоо каражаттары менен өз ара аракеттенүүсү

Адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери жаатында калктын укуктук маалыматка ээ болуусуна көмөк көрсөтүү максатында Акыйкатчы төмөнкүлөргө укуктуу:

1) мамлекеттик телерадиоканалдарда жана мезгилдик басылмаларда өзүнүн материалдарын, ар жылдык жана атайын баяндамаларын акысыз негизде чагылдырууга жана жарыялоого;

2) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин сактоо, аларды коргоо методдору жана формалары жөнүндө, анын ичинде адам укуктарын коргоонун эл аралык механизмдери жөнүндө маалыматты таратууга;

3) адам укуктары боюнча мезгилдик басылмаларды уюштурууга;

4) укуктук агартууда көмөктөшүү үчүн жалпыга маалымдоо каражаттарын тартууга.

4) получать от международных организаций техническую, финансовую и иную помощь на реализацию планов и проектов в области защиты прав и свобод человека и гражданина.

Статья 13. Взаимодействие Акыйкатчы со средствами массовой информации

Акыйкатчы в целях содействия правовой информированности населения в области прав и свобод человека и гражданина вправе:

1) освещать и публиковать на безвозмездной основе в государственных телерадиоканалах и печатных изданиях свои материалы, ежегодные и специальные доклады;

2) распространять информацию о соблюдении прав и свобод человека и гражданина, методах и формах их защиты, в том числе о международных механизмах защиты прав человека;

3) учреждать периодические печатные издания по правам человека;

4) привлекать средства массовой информации для содействия в правовом просвещении.

Статья 14. Акты реагирования Акыйкатчы

Актами реагирования Акыйкатчы являются:

1) представление Акыйкатчы в государственные органы, органы местного самоуправления, их должностным лицам для принятия в месячный срок мер по устранению выявленных нарушений прав и свобод человека и гражданина;

2) представление Акыйкатчы в государственные органы, органы местного самоуправления, предприятия, учреждения и организации независимо от форм собственности с ходатайством о возбуждении дисциплинарного или административного производства в отношении должностных лиц и служащих, нарушивших права и свободы человека и гражданина.

Статья 15. Порядок и сроки рассмотрения заявлений и жалоб

1. Акыйкатчы рассматривает обращения граждан Кыргызской Республики независимо от места их нахождения, а также иностранных граждан и лиц без гражданства, находящихся на территории Кыргызской Республики либо их представителей, касающиеся решений или действий (бездействия) субъектов, указанных в статье 3 настоящего конституционного Закона.

2. Акыйкатчы имеет право проводить проверки по признакам нарушений прав и свобод человека и гражданина на основании обращений лиц, в том числе поступивших посредством средств массовой информации и иных источников, либо по собственной инициативе.

Акыйкатчы также рассматривает обращения, поступившие при осуществлении им личного приема.

3. Обращения подаются Акыйкатчы в письменной или электронной форме в течение года со дня выявления нарушения прав и свобод человека и гражданина.

При наличии исключительных обстоятельств этот срок может быть продлен Акыйкатчы.

14-берене. Акыйкатчынын чара көрүү актылары

Төмөндөгүлөр Акыйкатчынын чара көрүү актылары болуп саналат:

1) адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин табылган бузулууларын четтетүү боюнча бир айлык мөөнөттө чараларды көрүү үчүн мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, алардын кызмат адамдарына Акыйкатчынын сунуштамасы;

2) адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузган кызмат адамдарына жана кызматчыларга карата тартиптик же административдик өндүрүштү козгоо жөнүндө өтүнмө менен мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, менчигинин түрүнө карабастан ишканаларга, мекемелерге жана уюмдарга Акыйкатчынын сунуштамасы.

15-берене. Арыздарды жана даттанууларды кароонун тартиби жана мөөнөттөрү

1. Акыйкатчы алардын турган жерине карабастан Кыргыз Республикасынын жарандарынын, ошондой эле Кыргыз Республикасынын аймагында болгон чет өлкөлүк жарандардын жана жарандыгы жок адамдардын же болбосо алардын өкүлдөрүнүн ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттердин чечимдерине же аракеттерине (аракетсиздигине) тиешелүү кайрылууларын карайт.

2. Акыйкатчы адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузуу белгилери боюнча адамдардын кайрылууларынын, анын ичинде жалпыга маалымдоо каражаттары же башка булактар аркылуу келип түшкөн кайрылуулардын негизинде, же болбосо өз демилгеси менен текшерүү жүргүзүүгө укуктуу.

Акыйкатчы ошондой эле жеке кабыл алууну жүргүзүү учурунда келип түшкөн кайрылууларды карайт.

3. Кайрылуулар Акыйкатчыга адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузуу табылган күндөн тартып бир жылдын ичинде жазуу жүзүндө же электрондук түрдө берилет.

Өзгөчө жагдайлар болгондо бул мөөнөт Акыйкатчы тарабынан узартылышы мүмкүн.

4. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында кароонун башка тартиби каралган кайрылууну Акыйкатчы таандыктыгы боюнча жиберүүгө же болбосо анын кайсы органга кайрылуусу керектигин кайрылуунун ээсине түшүндүрүүгө укуктуу.

5. Мажбурлап кармоо жайларында турган адамдардын Акыйкатчыга даректелген кайрылуулары купуя болуп саналат (ачууга жана цензурага тыюу салынат) жана алар Акыйкатчыга токтоосуз жиберилет. Кат-кабарларды өз учурунда жөнөтпөгөн жооптуу адамдар тартиптик жоопкерчиликке тартылышат.

6. Жазуу жүзүндөгү же электрондук кайрылууда даректелгендин аталышы, арыз ээсинин фамилиясы, аты, атасынын аты, жооп жиберилүүгө тийиш болгон почта дареги же турган жери, сунуштун, арыздын, далилдердин жана даттануулардын маани-маңызынын баяндалышы, арыз ээсинин жеке кол тамгасы жана датасы камтылууга тийиш. Фамилиясы жана ал боюнча жооп жиберилүүгө тийиш болгон почта дареги же алардын турган жери көрсөтүлбөгөн адамдардын жазуу жүзүндөгү же электрондук кайрылуулары тоголок арыз деп табылат жана каралууга жатпайт.

4. Обращение, для которого законодательством Кыргызской Республики предусмотрен иной порядок рассмотрения, Акыйкатчы вправе направить по принадлежности либо разъяснить заявителю, в какой орган ему следует обратиться.

5. Обращения, адресованные Акыйкатчы лицами, находящимися в местах принудительного содержания, являются конфиденциальными (вскрытие и цензура запрещаются) и незамедлительно направляются Акыйкатчы. Лица, ответственные за несвоевременное отправление корреспонденций, привлекаются к дисциплинарной ответственности.

6. Письменное или электронное обращение должно содержать наименование адресата, фамилию, имя, отчество заявителя, почтовый адрес или место нахождения, по которому должен быть направлен ответ, изложение сути предложения, заявления, доводов и жалоб, личную подпись заявителя и дату. Письменные или электронные обращения лиц, в которых не указаны их фамилии и почтовые адреса или места их нахождения, по которому должен быть направлен ответ, признаются анонимными и рассмотрению не подлежат.

Если лицо, желающее подать обращение на имя Акыйкатчы, не в состоянии или находится в условиях, не позволяющих подать обращение по надлежащей форме, то сотрудники Аппарата оказывают ему соответствующее содействие в оформлении обращения.

7. Акыйкатчы вправе не рассматривать жалобы, в которых констатируется наличие недобросовестности, отсутствие притязаний или соответствующих документов к обращению, а также другие жалобы, рассмотрение которых нанесет вред законным правам и интересам третьего лица. Его решения по таким жалобам не подлежат обжалованию.

8. Материалы по итогам рассмотрения обращения передаются на хранение в архив.

9. Повторные обращения, в которых не приводятся новые доводы или вновь открывшиеся обстоятельства, рассмотрению не подлежат, если по ним имеются исчерпывающие материалы проверок и заявителю были даны письменные ответы в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики. Новые доводы или вновь открывшиеся обстоятельства подлежат рассмотрению по решению Акыйкатчы и его заместителей.

10. Ответы на письменные обращения заявителя даются на языке обращения (государственном или официальном языках).

11. Субъекты, указанные в статье 3 настоящего конституционного Закона, не могут перенаправлять Акыйкатчы жалобы по вопросам их ведения.

12. Акыйкатчы не рассматривает обстоятельства дела по тем жалобам, которые по существу уже являются предметом судопроизводства, и прекращает свои действия, если после их начала заинтересованное лицо направило соответствующее обращение в суд.

Статья 16. Ежегодные и специальные доклады Акыйкатчы

1. До 1 апреля каждого года Акыйкатчы представляет Жогорку Кенешу ежегодный доклад за период с 1 января по 31 декабря предыдущего года о соблюдении прав и свобод человека и гражданина в Кыргызской Республике субъектами, указанными в статье 3 настоящего конституционного Закона.

Эгерде Акыйкатчынын атына кайрылуу берүүнү каалаган адам тиешелүү формада кайрылуу берүүгө кудуретсиз болсо же аны берүүгө мүмкүн болбогон шарттарда турса, анда Аппараттын кызматкерлери кайрылууну жол-жоболоштурууда ага тиешелүү көмөк көрсөтөт.

7. Акыйкатчы ак ниетсиздик орун алган, кайрылууга тиешеси жок же тиешелүү документтери жок болгон доолорду, ошондой эле аларды кароо үчүнчү жактын мыйзамдуу укуктарына жана кызыкчылыктарына зыян келтирүүчү башка даттанууларды карабай коюуга укуктуу. Мындай даттануулар боюнча анын чечимдери даттанылууга тийиш эмес.

8. Кайрылууну кароонун жыйынтыктары боюнча материалдар архивге сактоого өткөрүп берилет.

9. Жаңы жүйөлөр же кайрадан ачылган жагдайлар келтирилбеген кайталанган кайрылуулар, эгерде алар боюнча текшерүүлөрдүн толук материалдары бар болсо жана арыз ээсине Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жазуу жүзүндөгү жооптор берилсе, каралууга тийиш эмес. Жаңы жүйөлөр же кайрадан ачылган жагдайлар Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын чечими боюнча каралууга тийиш.

10. Арыз ээсинин жазуу жүзүндөгү кайрылууларына жооптор кайрылуунун тилинде берилет (мамлекеттик же расмий тилдерде).

11. Ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттер карамагындагы маселелер боюнча даттанууларды Акыйкатчыга кайра жөнөтө албайт.

12. Акыйкатчы маңызы боюнча сот өндүрүшүнүн предмети болуп саналган даттануулар боюнча иштин жагдайын карабайт жана, эгерде ал башталгандан кийин кызыктар адам сотко тийиштүү кайрылуу жиберсе, ал өзүнүн иш-аракетин токтотот.

16-берене. Акыйкатчынын ар жылдык жана атайын баяндамалары

1. Акыйкатчы өткөн жылдын 1-январынан тартып 31-декабрына чейинки мезгил үчүн Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттер тарабынан сакталышы жөнүндө ар жылдык баяндаманы ар бир жылдын 1-апрелине чейин Жогорку Кенешке берет.

Өзүнүн ар жылдык баяндамасында Акыйкатчы адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин сактоо боюнча келип түшкөн кайрылуулардын санын жана мүнөзүн, жалпы баа берүүнү, корутундуларды жана сунуштамаларды көрсөтөт.

Акыйкатчынын ар жылдык баяндамасында төмөнкү субъекттер көрсөтүлөт:

- адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин бузган;
- Акыйкатчынын ишине тоскоолдук жараткан;
- Акыйкатчынын талаптарын жана сунуштамаларын аткарбаган.

Акыйкатчынын баяндамасына отчеттук мезгил үчүн бюджеттик каражаттардын пайдаланылышы тууралуу отчет тиркелет.

2. Акыйкатчы адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин сактоонун айрым маселелери боюнча атайын баяндаманы Жогорку Кенешке берүүгө укуктуу.

3. Акыйкатчынын ар жылдык же атайын баяндамаларын угуунун жыйынтыктары боюнча Жогорку Кеңеш тиешелүү мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча

В своем ежегодном докладе Акыйкатчы указывает число и характер поступивших обращений, общие оценки, заключения и рекомендации по соблюдению прав и свобод человека и гражданина.

В ежегодном докладе Акыйкатчы указываются субъекты:

- нарушившие права и свободы человека и гражданина;
- препятствовавшие деятельности Акыйкатчы;
- не выполнявшие требования и рекомендации Акыйкатчы.

К докладу Акыйкатчы прилагается отчет об использовании бюджетных средств за отчетный период.

2. Акыйкатчы вправе представить в Жогорку Кенеш специальный доклад по отдельным вопросам соблюдения прав и свобод человека и гражданина.

3. По итогам заслушивания ежегодного или специального докладов Акыйкатчы Жогорку Кенеш принимает постановление с рекомендациями соответствующим государственным органам, органам местного самоуправления и их должностным лицам.

Акыйкатчы вправе участвовать в контроле за реализацией постановлений Жогорку Кенеша, принятых по итогам заслушивания ежегодного и специального докладов Акыйкатчы.

4. Ежегодные и специальные доклады Акыйкатчы подлежат опубликованию на официальном сайте Акыйкатчы, в Ведомостях Жогорку Кенеша и других официальных средствах массовой информации.

Глава 4. Гарантии деятельности Акыйкатчы, его заместителей и Аппарата

Статья 17. Гарантии неприкосновенности Акыйкатчы и его заместителей

1. При наличии угрозы для жизни и здоровья Акыйкатчы ему и членам его семьи гарантируется безопасность. Уполномоченные органы государственной власти на основании заявления Акыйкатчы принимают необходимые меры по обеспечению безопасности Акыйкатчы и членов его семьи.

2. В течение всего срока полномочий Акыйкатчы обладает неприкосновенностью, не допускается его личный досмотр или обыск, задержание, арест или совершение в отношении него иных процессуальных действий, за исключением случаев, когда он застигнут на месте совершения преступления.

Неприкосновенность Акыйкатчы распространяется на его жилое и служебное помещения, багаж, личное и служебное транспортные средства, переписку, используемые им средства связи, а также на принадлежащие ему документы.

3. Акыйкатчы в период осуществления полномочий и по их завершении не может давать объяснений или быть допрошенным по вопросам содержания адресованных ему обращений, документов, полученных в ходе их рассмотрения, обстоятельств частной жизни заявителя, которые стали известны ему во время бесед с ним, или относительно вынесенных им решений по ним.

башкаруу органдарына жана алардын кызмат адамдарына сунуштамалар менен токтоом кабыл алат.

Акыйкатчынын ар жылдык жана атайын баяндамаларын угуунун жыйынтыктары боюнча Жогорку Кеңеш кабыл алган токтомдордун ишке ашырылышын контролдоого Акыйкатчы катышууга укуктуу.

4. Акыйкатчынын ар жылдык жана атайын баяндамалары Акыйкатчынын расмий сайтына, Жогорку Кеңештин Жарчысына жана башка расмий жалпыга маалымдоо каражаттарына жарыяланууга тийиш.

4-глава. Акыйкатчынын, анын орун басарларынын жана Аппаратынын ишинин кепилдиктери

17-берене. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын кол тийбестигинин кепилдиктери

1. Акыйкатчынын өмүрүнө жана ден соолугу үчүн коркунуч болгондо, ага жана анын үй-бүлө мүчөлөрүнө коопсуздук кепилденет. Мамлекеттик бийликтин ыйгарым укуктуу органдары Акыйкатчынын арызынын негизинде Акыйкатчынын жана анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн коопсуздугун камсыз кылуу боюнча зарыл чараларды көрөт.

2. Акыйкатчы ыйгарым укуктарынын бүткүл мөөнөтүнүн ичинде кол тийбестикке ээ, ал кылмыш жасаган жеринде кармалган учурларды кошпогондо, аны жеке текшерүүгө же тинтүүгө, кармоого, камакка алууга же ага карата башка процесстик аракеттерди жасоого жол берилбейт.

Акыйкатчынын кол тийбестиги анын турак жайына жана кызматтык жайларына, жол жүгүнө, жеке жана кызматтык унаа каражаттарына, кат-кабар алышуусуна, ал колдонуучу байланыш каражаттарына, ошондой эле ага таандык болгон документтерге жайылтылат.

3. Акыйкатчы ыйгарым укуктарын жүзөгө ашыруу учурунда жана аны аяктагандан кийин ага даректелген кайрылуулардын мазмунунун, аларды кароонун жүрүшүндө алынган документтердин, аны менен аңгемелешүү учурунда ага белгилүү болгон арыз ээсинин жеке турмушунун жагдайларынын маселелери боюнча же алар боюнча кабыл алган чечимдерге карата түшүндүрмөлөрдү бербейт же суракка алынбайт.

4. Акыйкатчыны кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук алуу үчүн жетиштүү негиздер болгондо Кылмыштардын бирдиктүү реестринде катталгандан кийин Башкы прокурор Акыйкатчы шектелип жаткан кылмыш-жаза мыйзамынын беренеси жана кылмыш ишинин жагдайлары көрсөтүлгөн тиешелүү сунуштаманы Жогорку Кеңешке киргизет.

5. Кылмыш жасоого шектелип кармалган жана укук коргоо органына мажбурлап жеткирилген Акыйкатчы, эгерде анын ким экендиги кармоо учурунда белгилүү болбосо, өздүгү аныкталгандан кийин, ал кылмыш жасаган жерде кармалган учурларды кошпогондо, токтоосуз бошотулууга тийиш.

6. Акыйкатчы кармалган учурда кармоону ишке ашырган кызмат адамы бул тууралуу Башкы прокурорго токтоосуз кабарлайт. Акыйкатчыны кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук алуу үчүн Башкы прокурор Жогорку Кеңешке тиешелүү сунуштама киргизет.

4. Для получения согласия на привлечение Акыйкатчы к уголовной ответственности при наличии достаточных оснований после регистрации в Едином реестре преступлений Генеральный прокурор вносит в Жогорку Кеңеш соответствующее представление, в котором указываются обстоятельства уголовного дела и статья уголовного закона, по которой Акыйкатчы подозревается.

5. Акыйкатчы, задержанный по подозрению в совершении преступления и принудительно доставленный в правоохранительный орган, если его личность не могла быть известна на момент задержания, после установления личности подлежит незамедлительному освобождению, кроме случаев, когда он был застигнут на месте совершения преступления.

6. В случае задержания Акыйкатчы должностное лицо, произведшее задержание, немедленно уведомляет об этом Генерального прокурора. Для получения согласия на привлечение Акыйкатчы к уголовной ответственности Генеральный прокурор вносит в Жогорку Кеңеш соответствующее представление.

Для рассмотрения представления создается комиссия по расследованию, которая рассматривает его и направляет Жогорку Кеңешу свое заключение не позднее 21 дня со дня ее образования. Справка комиссии и проект решения о даче согласия на привлечение Акыйкатчы к уголовной ответственности включаются в повестку дня ближайшего заседания Жогорку Кеңеша.

Генеральный прокурор извещается в 3-дневный срок о принятии постановления Жогорку Кеңеша о даче либо об отказе в даче согласия на привлечение к уголовной ответственности.

Отказ Жогорку Кеңеша дать согласие на привлечение Акыйкатчы к уголовной ответственности является основанием для приостановления дела в отношении него до истечения срока его полномочий.

Генеральный прокурор в 3-дневный срок со дня окончания производства по делу обязан сообщить Жогорку Кеңешу о результатах следствия.

7. Гарантии неприкосновенности и порядок привлечения к ответственности, предусмотренные настоящей статьей для Акыйкатчы, также распространяются на заместителей Акыйкатчы.

Статья 18. Гласность деятельности Акыйкатчы и его заместителей

Деятельность Акыйкатчы и его заместителей по осуществлению парламентского контроля за соблюдением прав и свобод человека и гражданина является гласной и освещается в средствах массовой информации, интернет-изданиях в той мере, в какой это не противоречит законодательству Кыргызской Республики в сфере защиты специально охраняемой законом тайны и конфиденциальной информации о частном лице.

Статья 19. Непрерывность деятельности Акыйкатчы, его заместителей и Аппарата

1. Полномочия Акыйкатчы, его заместителей и Аппарата не могут быть прекращены или ограничены в случае окончания срока полномочий Жогорку Кеңеша или его самороспуска.

Сунуштаманы кароо үчүн тергөө боюнча комиссия түзүлөт, комиссия сунушту карайт жана ал түзүлгөн күндөн тартып 21 күндөн кечиктирбестен өзүнүн корутундусун Жогорку Кеңешке жиберет. Комиссиянын маалымкаты жана Акыйкатчыны кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук берүү жөнүндө чечимдин долбоору Жогорку Кеңештин жакынкы жыйналышынын күн тартибине киргизилет.

Кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук берүү жөнүндө же болбосо макулдук берүүдөн баш тартуу жөнүндө Жогорку Кеңештин токтому кабыл алынгандыгы тууралуу 3 күндүк мөөнөттө Башкы прокурорго кабарланат.

Акыйкатчыны кылмыш-жаза жоопкерчилигине тартууга макулдук берүүдөн Жогорку Кеңештин баш тартуусу ага карата ишти анын ыйгарым укуктарынын мөөнөтү өткөнгө чейин токтото туруу үчүн негиз болуп саналат.

Башкы прокурор иш боюнча өндүрүш аяктаган күндөн тартып 3 күндүк мөөнөттө тергөөнүн жыйынтыктары жөнүндө Жогорку Кеңешке билдирүүгө милдеттүү.

7. Акыйкатчы үчүн ушул беренде каралган кол тийбестик кепилдиги жана жоопкерчиликке тартуу тартиби Акыйкатчынын орун басарларына да жайылтылат.

18-берене. Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын ишинин ачык-айкындыгы

Акыйкатчынын жана анын орун басарларынын адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин сакталышына парламенттик контролду жүзөгө ашыруу боюнча иши ачык-айкын болуп саналат жана мыйзам менен атайын корголуучу сырды жана жеке адам жөнүндө купуя маалыматты коргоо чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына карама-каршы келбеген көлөмдө жалпыга маалымдоо каражаттарында, интернет-басылмаларда чагылдырылат.

19-берене. Акыйкатчынын, анын орун басарларынын жана Аппаратынын ишинин үзгүлтүксүздүгү

1. Акыйкатчынын, анын орун басарларынын жана Аппаратынын ыйгарым укуктары Жогорку Кеңештин ыйгарым укуктарынын мөөнөтү аяктаган же ал өзүн-өзү таркаткан учурда токтотулушу же чектелиши мүмкүн эмес.

2. Кыргыз Республикасынын бүткүл аймагында өзгөчө же согуш абалын киргизүү Акыйкатчынын ишин кыскартпайт, чектебейт жана токтотуп турбайт.

3. Акыйкатчы жана анын орун басарлары өз ыйгарым укуктарын аткаруу мөөнөтүнүн ичинде аскердик кызматка жана аскердик жыйындарга чакыруудан бошотулат.

20-берене. Акыйкатчынын Аппаратынын кызматкерлеринин ишинин кепилдиктери

1. Аппараттын кызматкерлери кызматын аткаруу мезгилинде жана аны токтоткондон кийин кызматтык милдеттерин аткарууга байланыштуу аларга белгилүү болгон маалыматтар боюнча чакыртылбайт жана суракка алынбайт.

2. Жеке жана юридикалык жактардын кайрылуулары боюнча текшерүүлөрдү жүргүзүүдө же болбосо Акыйкатчынын тапшырмасы боюнча Аппараттын кызматкерлери ушул конституциялык Мыйзамга ылайык Акыйкатчынын кызыкчылыктарын коргойт жана ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырат жана мамлекеттик

2. Введение чрезвычайного или военного положения на всей территории Кыргызской Республики не прекращает, не ограничивает и не приостанавливает деятельность Акыйкатчы.

3. В период срока исполнения своих полномочий Акыйкатчы и его заместители освобождаются от призыва на военную службу и военные сборы.

Статья 20. Гарантии деятельности сотрудников Аппарата Акыйкатчы

1. Сотрудники Аппарата в период исполнения и после прекращения службы не подлежат вызову и допросу относительно сведений, ставших им известными в связи с выполнением служебных обязанностей.

2. При проведении проверок по обращениям физических и юридических лиц либо по поручению Акыйкатчы сотрудники Аппарата представляют интересы и осуществляют полномочия Акыйкатчы в соответствии с настоящим конституционным Законом и вправе посещать государственные органы, органы местного самоуправления, юридические лица независимо от форм собственности, знакомиться со всеми необходимыми документами, материалами, снимать с них копии либо производить фото-, видеофиксацию, а также проводить беседы с соответствующими лицами.

Статья 21. Обязанность содействия деятельности Акыйкатчы

1. Органы государственной власти обязаны в приоритетном порядке оказывать помощь Акыйкатчы в его проверках.

2. Государственные органы не могут отказать Акыйкатчы в доступе к какому-либо документу административного характера, если он имеет отношение к деятельности либо службе, являющейся предметом проверки.

3. Если рассматриваемая жалоба касается действий (бездействия) работников органов государственной власти, Акыйкатчы уведомляет об этом причастных к делу лиц и их непосредственного руководителя или вышестоящую организацию.

4. Акыйкатчы обязан проверить достоверность представленных документов и заслушать работника органа государственной власти, причастного к делу, с целью получения дополнительных сведений.

При отказе от беседы с Акыйкатчы работник органа государственной власти обязан дать объяснительную в письменной форме с указанием причины.

5. Сведения, полученные от работника органа государственной власти на основании его личных показаний, которые в ходе проверки могут повлечь негативные последствия в отношении него, носят конфиденциальный характер, что не противоречит положениям уголовно-процессуального законодательства Кыргызской Республики, относящимся к выявлению фактов, которые носят признаки состава преступления.

Статья 22. Ответственность за вмешательство или воспрепятствование деятельности Акыйкатчы

1. Отказ в доступе к какому-либо объекту или помещению, в том числе к местам принудительного содержания, влечет ответственность, предусмотренную законодательством Кыргызской Республики.

органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, менчигинин түрүнө карабастан юридикалык жактарга барууга, бардык керектүү документтер, материалдар менен таанышууга, алардын көчүрмөлөрүн алууга же болбосо фото, видео тартууга, ошондой эле тиешелүү адамдар менен ангемелешүүлөрдү жүргүзүүгө укуктуу.

21-берене. Акыйкатчынын ишине көмөк көрсөтүү милдети

1. Мамлекеттик бийлик органдары Акыйкатчынын текшерүүлөрүнө артыкчылыктуу тартипте жардам көрсөтүүгө милдеттүү.

2. Эгерде текшерүүнүн предмети болуп саналган ишке же болбосо кызматка анын тиешеси бар болсо, административдик мүнөздөгү кандайдыр бир документти Акыйкатчынын алуусунан мамлекеттик органдар баш тарта албайт.

3. Эгерде каралып жаткан даттануу мамлекеттик бийлик органдарынын кызматкерлеринин аракеттерине (аракетсиздигине) тийиштүү болсо, Акыйкатчы ишке тиешеси бар адамдарга жана алардын түздөн-түз жетекчисине же жогору турган уюмга бул тууралуу билдирет.

4. Акыйкатчы берилген документтердин аныктыгын текшерүүгө жана кошумча маалыматтарды алуу максатында ишке тиешеси бар мамлекеттик бийлик органынын кызматкерин угууга милдеттүү.

Акыйкатчы менен ангемелешүүдөн баш тарткан учурда мамлекеттик бийлик органынын кызматкери себебин көрсөтүү менен жазуу жүзүндө түшүндүрмө берүүгө милдеттүү.

5. Мамлекеттик бийлик органынын кызматкеринин жеке көрсөтмөлөрүнүн негизинде алынган, текшерүүнүн жүрүшүндө ага карата терс кесепеттерге алып келүүчү маалыматтар купуя мүнөздө болот, бул кылмыш курамынын белгилери бар фактыларды аныктоого тиешелүү болгон Кыргыз Республикасынын кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдарынын жоболоруна каршы келбейт.

22-берене. Акыйкатчынын ишине кийлигишүү же тоскоолдук кылуу үчүн жоопкерчилик

1. Кандайдыр бир объектке же орун жайга, анын ичинде мажбурлап кармоо жайларына жеткиликтүүлүктү берүүдөн баш тартуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган жоопкерчиликке алып келет.

2. Ушул конституциялык Мыйзамдын 3-беренесинде көрсөтүлгөн субъекттер Акыйкатчынын ишине кийлигишкен же тоскоолдук кылган учурда, Акыйкатчы тиешелүү чараларды көрүү үчүн Башкы прокурорго кайрылуу жиберүүгө укуктуу.

5-глава. Акыйкатчынын ишин уюштуруу

23-берене. Акыйкатчынын Аппараты

1. Акыйкатчы өз ишинин регламентин бекитет, анда ишинин уюштурулушун жана ыкмаларын толук аныктайт.

2. Акыйкатчынын ишин камсыз кылуу үчүн Акыйкатчынын Аппараты түзүлөт. Аппараттын түзүмү, штаттык ырааттамасы, ишинин тартиби жана уюштурулушу белгиленген штаттык санынын чегинде Акыйкатчы тарабынан аныкталат.

2. В случае вмешательства или воспрепятствования деятельности Акыйкатчы со стороны субъектов, указанных в статье 3 настоящего конституционного Закона, Акыйкатчы вправе направить Генеральному прокурору обращение для принятия соответствующих мер.

Глава 5. Организация деятельности Акыйкатчы

Статья 23. Аппарат Акыйкатчы

1. Акыйкатчы утверждает регламент своей деятельности, в котором полностью определяет организацию и методы работы.

2. Для обеспечения деятельности Акыйкатчы создается Аппарат Акыйкатчы. Структура, штатное расписание, порядок и организация работы Аппарата определяются Акыйкатчы в пределах установленной штатной численности.

3. Права, обязанности и ответственность сотрудников Аппарата Акыйкатчы, а также условия прохождения ими государственной службы определяются законодательством Кыргызской Республики о государственной службе и законодательством Кыргызской Республики о труде.

Статья 24. Финансирование деятельности Акыйкатчы

1. Финансирование деятельности Акыйкатчы и его Аппарата осуществляется из средств республиканского бюджета.

2. В республиканском бюджете ежегодно предусматриваются отдельной строкой средства, необходимые для обеспечения деятельности Акыйкатчы и его Аппарата. Объем этих средств определяет Кабинет Министров по представлению Акыйкатчы.

3. Акыйкатчы самостоятельно разрабатывает и исполняет смету расходов.

4. Финансирование деятельности Акыйкатчы и его Аппарата может также осуществляться за счет средств, получаемых от других государств и международных организаций на основе договоров (соглашений), заключаемых Кыргызской Республикой или Акыйкатчы, а также из других источников, не противоречащих законодательству Кыргызской Республики.

5. Финансовая отчетность представляется Акыйкатчы в порядке, предусмотренном законодательством Кыргызской Республики.

Глава 6. Заключительные положения

Статья 25. Вступление в силу настоящего конституционного Закона

1. Настоящий конституционный Закон вступает в силу по истечении 10 дней со дня официального опубликования.

2. Со дня вступления в силу настоящего конституционного Закона признать утратившими силу:

1) Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 31 июля 2002 года № 136 (Ведомости Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, 2002 г., № 10, ст. 437);

3. Акыйкатчынын Аппаратынын кызматкерлеринин укуктары, милдеттери жана жоопкерчилиги, ошондой эле алардын мамлекеттик кызмат өтөөсүнүн шарттары мамлекеттик кызмат жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жана эмгек жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен аныкталат.

24-берене. Акыйкатчынын ишин каржылоо

1. Акыйкатчынын жана анын Аппаратынын ишин каржылоо республикалык бюджеттин каражаттарынан жүзөгө ашырылат.

2. Республикалык бюджетте Акыйкатчынын жана анын Аппаратынын ишин камсыз кылуу үчүн керектүү каражаттар жыл сайын өзүнчө сап менен каралат. Бул каражаттардын көлөмүн Акыйкатчынын сунушу боюнча Министрлер Кабинети аныктайт.

3. Акыйкатчы чыгымдардын сметасын өз алдынча иштеп чыгат жана аткарат.

4. Акыйкатчынын жана анын Аппаратынын ишин каржылоо Кыргыз Республикасы же Акыйкатчы тарабынан түзүлүүчү келишимдердин (макулдашуулардын) негизинде башка мамлекеттерден жана эл аралык уюмдардан алынуучу каражаттардын эсебинен, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына каршы келбеген башка булактардан жүзөгө ашырылат.

5. Финансылык отчеттор Акыйкатчы тарабынан Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган тартипте берилет.

6-глава. Корутунду жоболор

25-берене. Ушул конституциялык Мыйзамдын күчүнө кириши

1. Ушул конституциялык Мыйзам расмий жарыяланган күндөн тартып 10 күн өткөндөн кийин күчүнө кирет.

2. Ушул конституциялык Мыйзам күчүнө кирген күндөн тартып төмөнкүлөр күчүн жоготту деп таанылсын:

1) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2002-жылдын 31-июлундагы № 136 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2002-ж., № 10, 437-ст.);

2) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2007-жылдын 6-июлундагы № 97 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2007-ж., № 7–9, 666-ст.);

3) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 11-июнундагы № 114 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2008-ж., № 6/2, 578-ст.);

4) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 18-июлундагы № 155 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2008-ж., № 6/2, 619-ст.);

5) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын

2) Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 6 июля 2007 года № 97 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2007 г., № 7–9, ст. 666);

3) Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 11 июня 2008 года № 114 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2008 г., № 6/2, ст. 578);

4) Закон Кыргызской Республики «О внесении изменения в Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 18 июля 2008 года № 155 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2008 г., № 6/2, ст. 619);

5) Закон Кыргызской Республики «О внесении изменения в Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 24 февраля 2009 года № 62 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2009 г., № 2, ст. 135);

6) Закон Кыргызской Республики «О внесении дополнения и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики» от 25 февраля 2009 года № 69 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2009 г., № 2, ст. 142);

7) Закон Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики (в законы Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики и «О Регламенте Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики»» от 3 марта 2010 года № 41 (газета «Эркин-Тоо» от 12 марта 2010 года № 17–18);

8) Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 23 июня 2011 года № 55 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2011 г., № 6, ст. 550);

9) Закон Кыргызской Республики «О Национальном центре Кыргызской Республики по предупреждению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания» от 12 июля 2012 года № 104 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2012 г., № 7, ст. 2715);

10) Закон Кыргызской Республики «О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики «Об Омбудсмене (Акыйкатчы) Кыргызской Республики» от 7 июля 2014 года № 114 (Ведомости Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики, 2014 г., № 7, ст. 651);

11) статью 5 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты по вопросам разведывательной и контрразведывательной деятельности» от 30 июня 2022 года № 53 (газета «Эркин-Тоо» от 8 июля 2022 года № 60–61);

12) статью 2 Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Кыргызской Республики в сфере противодействия коррупции» от 31 декабря 2024 года № 209 (газета «Эркин-Тоо» от 10 января 2025 года № 1).

2009-жылдын 24-февралындагы № 62 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2009-ж., № 2, 135-ст.);

6) «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына толуктоо жана өзгөртүүлөр киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2009-жылдын 25-февралындагы № 69 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2009-ж., № 2, 142-ст.);

7) «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына («Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына) толуктоолор жана өзгөртүүлөр киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2010-жылдын 3-мартындагы № 41 Мыйзамы («Эркин-Тоо» гезити, 2010-жылдын 12-марты, № 17–18);

8) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөр киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2011-жылдын 23-июнундагы № 55 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2011-ж., № 6, 550-ст.);

9) «Кыйноолорду жана башка катаал, адамкерчиликсиз же кадыр-баркты басмырлаган мамиленин жана жазанын түрлөрүнүн алдын алуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук борбору жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2012-жылдын 12-июлундагы № 104 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2012-ж., № 7, 2715-ст.);

10) «Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчысы) жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 7-июлундагы № 114 Мыйзамы (Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысы, 2014-ж., № 7, 690-ст.);

11) «Чалгындоо жана контрчалгындоо ишинин маселелери боюнча айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2022-жылдын 30-июнундагы № 53 Мыйзамынын 5-беренеси («Эркин-Тоо» гезити, 2022-жылдын 8-июлу, № 60–61);

12) «Коррупцияга каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2024-жылдын 31-декабрындагы № 209 Мыйзамынын 2-беренеси («Эркин-Тоо» гезити, 2025-жылдын 10-январы, № 1).

3. Министрлер Кабинети ушул конституциялык Мыйзам күчүнө кирген күндөн тартып алты айлык мөөнөттө:

1) өзүнүн ченемдик укуктук актыларын ушул конституциялык Мыйзамга ылайык келтирсин;

2) ушул конституциялык Мыйзамды ишке ашырууга багытталган чараларды көрсүн.

**Кыргыз Республикасынын
Президенти**

С.Н. Жапаров

Бишкек ш.
2025-жылдын 22-сентябры
№ 203

3. Кабинету Министров в шестимесячный срок со дня вступления в силу настоящего конституционного Закона:

1) привести свои нормативные правовые акты в соответствие с настоящим конституционным Законом;

2) принять меры, направленные на реализацию настоящего конституционного Закона.

**Президент
Кыргызской Республики**

С.Н. Жапаров

г. Бишкек
22 сентября 2025 года
№ 203